

การวิเคราะห์คดีหมิ่นประมาททางแพ่งที่ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสื่อมวลชนเป็นจำเลย:
 ศึกษาจากคำพิพากษาศาลฎีกา พ.ศ. 2468–2557

The Analysis of Civil Defamation cases in Mass Communication and Media
 Profession: A Case Study from the Supreme Court’s Decisions during 1925 to 2014

นรินทร์ นำเจริญ^{1*}
 Narin Numcharoen^{1*}

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ว่าในระหว่าง พ.ศ.2468 – 2557 มีการฟ้องร้องคดีหมิ่นประมาททางแพ่ง ตามมาตรา 423 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสื่อมวลชนเป็นจำเลยและมีการฎีกาไปถึงศาลฎีกาจำนวนกี่คดี มีผู้ใดบ้างที่เกี่ยวข้อง ข้อความลักษณะเช่นใดที่ถือว่าเข้าข่ายความผิดฐานหมิ่นประมาททางแพ่ง และศาลฎีกาให้เหตุผลอย่างไรในการวินิจฉัยให้ยกฟ้องจำเลย ผลการวิจัยพบว่าระหว่างปี พ.ศ.2468 – 2557 มีการฎีกาถึงศาลฎีกาในคดีเกี่ยวกับความผิดฐานหมิ่นประมาททางแพ่ง 63 คดี เป็นคดีที่ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสื่อมวลชนเป็นจำเลยจำนวน 19 คดี สื่อที่ถูกฟ้องร้องเกือบทั้งหมดเป็นสื่อหนังสือพิมพ์ โดยผู้ที่เป็นโจทก์ร้องเรียนมากที่สุด ได้แก่ นักการเมือง ศาลฎีกาตัดสินว่าจำเลยมีความผิดจำนวน 13 คดี และตัดสินให้ยกฟ้องจำนวน 6 คดี ในกรณีที่ศาลวินิจฉัยว่าสื่อมวลชนมีความผิด เนื่องจากศาลเห็นว่าสื่อมวลชนไม่มีการตรวจสอบข้อมูลที่รอบด้านพอและไม่สามารถพิสูจน์ความจริงได้ ส่วนกรณีที่ศาลวินิจฉัยให้ยกฟ้อง เนื่องจากศาลเห็นว่าสื่อมวลชนมีเจตนาที่สุจริต และสื่อมวลชนมีหลักฐานบางประการที่สามารถพิสูจน์หรือมีเหตุอันทำให้เชื่อได้ว่าเนื้อหาข่าวสารที่น่าเสนอนั้นเป็นความจริง

คำสำคัญ: สื่อมวลชน, หมิ่นประมาททางแพ่ง, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

Abstract

The objectives of this study are to find out that during 1925 to 2014 how many civil defamation cases pursuant to section 423 of the Civil and Commercial Code whereby mass communication and media profession were plaintiffs were appealed to the Supreme Court, who were involved in the cases, what sort of statements were considered within the ambit of civil defamation ground and what reasons were given by the Court to dismiss the defamation cases. It was found that during 1925 to 2014 there were 63 defamation cases appealed to the Supreme Court. Nineteen cases were related to newspaper and it was mostly appealed to the Court by politicians. Out of the nineteen cases, the Supreme Court decided that the plaintiffs were guilty in thirteen cases and dismissed six cases. The court decided the newspaper guilty because the media did not verify the information and cannot prove the facts. The court dismissed some cases because the court views that media had good intent and the media had some evidences that can prove that the content of the press is the truth.

Keyword: Media, the defamation in civil case, the civil and commercial code

¹ รองศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์การสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

* Corresponding author, E-mail: na-rinn@hotmail.com

บทนำ

สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในสังคมประชาธิปไตย มีหน้าที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารต่างๆ เพื่อตอบสนองสิทธิที่จะรู้ (Right to Know) ของประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีข้อมูลข่าวสารที่มากพออันจะนำไปสู่การตัดสินใจและกำหนดชะตากรรมทางสังคมร่วมกัน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสื่อมวลชนต้องทำงานกับข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่มีความหลากหลาย และเกี่ยวพันกับคนจำนวนมาก การนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่แม้อาจทำให้เกิดประโยชน์กับคนกลุ่มหนึ่ง ก็อาจกระทบต่อชื่อเสียงหรือสิทธิอื่นๆ ของคนอีกกลุ่มหนึ่งได้ จึงมีการตรากฎหมายไว้จำนวนมาก ทางหนึ่งเพื่อรับรองเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน แต่อีกทางหนึ่งก็เพื่อควบคุมการทำงานของสื่อมวลชนมิให้ใช้เสรีภาพที่มีอยู่นั้นในการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นอย่างไม่เป็นธรรม

การควบคุมเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนประการหนึ่งคือการคุ้มครองชื่อเสียงเกียรติคุณหรือทางทำมาหาได้หรือทางเจริญของผู้อื่น ซึ่งปรากฏอยู่ในมาตรา 423 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มักเรียกความผิดลักษณะนี้ว่าเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาททางแพ่ง มีความคิดสำคัญคือบุคคลย่อมมีสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยในชื่อเสียงเกียรติคุณที่บุคคลนั้นได้สร้างสมมา

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ถูกประกาศใช้ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2466 แต่ต่อมาได้มีการออก “พระราชกฤษฎีกาให้ใช้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และ 2 ที่ได้ตรวจชำระใหม่” โดยพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวประกาศให้ยกเลิกการใช้บรรพ 1 และ 2 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ประกาศให้ใช้ในปี พ.ศ.2466 และให้ใช้บทบัญญัติที่ได้ตรวจชำระใหม่ตามพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวฉบับนี้ โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2468 เป็นต้นไป (ราชกิจจานุเบกษา, 2468, น.3)

จากการสำรวจเบื้องต้นของผู้วิจัยพบว่า ตลอดระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ.2468-2557 ที่มาตรา 423 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ถูกประกาศใช้ มีคดีที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติดังกล่าวซึ่งมีการฎีกาไปถึงศาลฎีกาจำนวน 63 คดี ในจำนวนนี้ มีคดีที่ผู้ประกอบวิชาชีพทางด้านสื่อสารมวลชนเป็นจำเลย 19 คดี และศาลฎีกาวินิจฉัยว่าสื่อมวลชนมีความผิดจริงจำนวน 13 คดี หรือคิดเป็นร้อยละ 68.42 ของคดีทั้งหมดที่สื่อมวลชนเป็นจำเลย

แม้พันธะหน้าที่สำคัญของสื่อมวลชนคือการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเพื่อตอบสนองต่อสิทธิที่จะรู้ของประชาชน แต่การนำเสนอดังกล่าวก็ต้องไม่เป็นการละเมิดต่อชื่อเสียงเกียรติคุณของผู้อื่น จึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาวิเคราะห์คดีหมิ่นประมาททางแพ่งที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่าง พ.ศ.2468-2557 ว่ามีผู้ใดเกี่ยวข้องกับคดีบ้าง ลักษณะข้อความที่ถือว่าเข้าข่ายความผิดฐานหมิ่นประมาททางแพ่งตามการวินิจฉัยของศาลฎีกาเป็นอย่างไร รวมถึงการศึกษาเหตุที่ศาลฎีกาวินิจฉัยให้ยกฟ้องจำเลย ทั้งนี้เพื่อให้สื่อมวลชนทราบแนวทางการพิจารณาตัดสินคดีของศาลฎีกา ซึ่งถือว่าเป็นศาลสูงสุด เพื่อให้สื่อมวลชนจะได้ระมัดระวังการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่อาจเข้าข่ายความผิดดังกล่าว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ว่าระหว่าง พ.ศ.2468 - 2557 มีการฟ้องร้องคดีหมิ่นประมาททางแพ่งที่ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสื่อมวลชนเป็นจำเลยและมีการฎีกาถึงศาลฎีกาจำนวนกี่คดี มีผู้ใดบ้างที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อศึกษาลักษณะข้อความที่ถือว่าเข้าข่ายความผิดฐานหมิ่นประมาททางแพ่งตามการวินิจฉัยของศาลฎีกา
3. เพื่อศึกษาเหตุที่ศาลฎีกาวินิจฉัยให้ยกฟ้องจำเลย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะคดีที่มีการฟ้องร้องในความผิดฐานหมิ่นประมาททางแพ่ง ตาม มาตรา 423 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพด้านสื่อมวลชนเป็นจำเลย และมีการฎีกาไปถึงศาลฎีการะหว่าง พ.ศ.2468-2557 โดยจะศึกษาเฉพาะการวินิจฉัยของศาลในชั้นฎีกาเท่านั้น

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

“หมิ่นประมาททางแพ่ง” เป็นคำที่ใช้เรียกความรับผิดชอบละเมิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 423 โดยนิติสมบัตินี้มาตราหนึ่งคุ้มครองคือชื่อเสียงเกียรติคุณทางทำมาหาได้หรือทางเจริญ (อำนาจ เขียวขำ, 2533, น.1) ทั้งนี้ เกียรติคุณจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อถือที่สังคมมีต่อบุคคล การที่สังคมมีความเชื่อถือต่อบุคคลก็ต่อเมื่อบุคลนั้นได้สร้างสมคุณงามความดีจนเป็นที่ยอมรับของคนอื่นๆ การทำลายเกียรติคุณของผู้อื่นจึงถือเป็นการกระทำความผิด ดังคำวินิจฉัยของศาลฎีกาดังนี้ “...กว่าที่โจทก์จะเป็นบุคคลผู้มีชื่อเสียงและเกียรติคุณเป็นที่รู้จัก และยอมรับแก่บุคคลทั่วไปได้ โจทก์ต้องสร้างคุณงามความดีเป็นเวลานาน การที่จำเลยไขข่าวแพร่หลายใส่ความโจทก์ในหนังสือพิมพ์รายวันดังที่กล่าวแล้ว ย่อมทำให้ผู้ที่รู้จักโจทก์และได้อ่านข่าวดังกล่าวคิดว่าโจทก์มีความประพฤติไปในทางไม่ดี กระทำผิดศีลธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ครอบครวัของโจทก์เกิดความร้าวฉาน ก่อให้เกิดความเกลียดชังและดูหมิ่นโจทก์ ผู้ได้บังคับบัญชาทราบข่าวนี้แล้วย่อมขาดความเคารพเชื่อถือ เป็นผลเสียต่อหน้าที่การงานและความเจริญก้าวหน้ากับทำให้เสื่อมเสียแก่ชื่อเสียงและเกียรติคุณที่เคยมีอยู่ จึงเห็นได้ว่าโจทก์ย่อมได้รับความเสียหาย...” (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3805/2537)

บทบัญญัติตามมาตรา 423 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีดังนี้

มาตรา 423 ผู้ใดกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริง เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของบุคคลอื่นก็ดี หรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้หรือทางเจริญของเขาโดยประการอื่นก็ดี ท่านว่าผู้นั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขา เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น แม้ทั้งเมื่อตนมิได้รู้ว่าข้อความนั้นไม่จริง แต่หากควรจะได้

ผู้ใดส่งข่าวสาส์นอันตนมิได้รู้ว่าเป็นความไม่จริงหากว่าตนเองหรือผู้รับข่าวสาส์นนั้น มีทางได้เสียโดยชอบในการนั้นด้วยแล้ว ท่านว่าเพียงที่ส่งข่าวสาส์นเช่นนั้น หากทำให้ผู้นั้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่

สำหรับการวิเคราะห์ความหมายของถ้อยคำตามมาตรา 423 นั้น พรศิริ ทวดสิญจน์ (2554) วิจัยเรื่อง “ปัญหากฎหมายของมาตรา 423 ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์” ได้วิเคราะห์ความหมายของถ้อยคำในมาตรา 423 ตามคำอธิบายของนักกฎหมายและแนวคำพิพากษาของศาลฎีกา สรุปได้ดังนี้ (1) “ผู้ใด” หมายถึง บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล (2) “กล่าวหรือไขข่าว” หมายถึง การพูดหรือการนำไปพูดต่อ (3) “แพร่หลาย” หมายถึง การกระทำให้บุคคลภายนอกหรือบุคคลที่ 3 ได้รับรู้ (4) “ข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริง” หมายถึง ข้อความเท็จ (5) “เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียง เกียรติคุณ ทางทำมาหาได้ หรือทางเจริญของบุคคลอื่น” หมายถึง ข้อความที่ทำให้คุณงามความดีของบุคคลที่ประสบมาลดค่าลง ซึ่งสามารถส่งผลกระทบต่อประกอบอาชีพและความเจริญก้าวหน้า

สำหรับแนวทางที่ใช้ในการพิจารณาว่าการกระทำนั้นผิดกฎหมายหรือไม่ อำนาจ เขียวขำ (2532) วิจัยเรื่อง “หมิ่นประมาททางแพ่ง: ศึกษาเฉพาะเหตุที่ทำให้ไม่ต้องรับผิด” เสนอแนวทางในการตีความของมาตรา 423 ว่าการพิจารณาว่าการกระทำนั้นผิดกฎหมายหรือไม่ จะต้องพิจารณาจากทั้งองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายใน โดยองค์ประกอบภายนอกจะพิจารณาว่าการกล่าวหรือไขข่าวนั้นอาจเป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงเกียรติคุณ ทางทำมาหาได้ หรือทางเจริญโดยประการอื่นหรือไม่ ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องเกิดความเสียหายแล้ว เพียงแต่ “อาจ” เกิดความเสียหาย จำเลยก็ต้องรับผิด และข้อความที่การกล่าวหรือไขข่าวนั้นจะต้องเป็นเรื่องเท็จเท่านั้นจึงจะเข้าข่ายความผิด หากกล่าวหรือไขข่าวความจริงจะไม่ถือว่าเข้าข่ายความผิดตามมาตรา 423 นอกจากนี้ การกระทำดังกล่าวจำเลยต้องไม่มีอำนาจกระทำได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ส่วนองค์ประกอบภายใน นอกจากพิจารณาผู้กระทำว่าทำโดยรู้สำนึกในการกระทำของตนหรือไม่แล้ว จะต้องพิจารณาว่าจำเลยควรรู้ว่าเป็นเรื่องไม่จริงด้วย อันเป็นการพิจารณาความประมาทเลินเล่อของจำเลยนั่นเอง ซึ่งจุดมุ่งหมายของมาตรา 423 ก็คือป้องกันการกระทำที่อาจทำให้ผู้อื่นเสียหาย กล่าวคือ แม้ไม่รู้ว่าการกระทำของตนจะทำให้ผู้อื่นเสียหาย แต่ถ้าการกระทำนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลใดก็ต้องรับผิด

การวิจัยเกี่ยวกับความผิดฐานหมิ่นประมาททางแพ่งส่วนใหญ่เป็นการศึกษาแนวคิดและหลักการทางกฎหมายในภาพรวม เช่น งานวิจัยของ อำนวย เขียวขำ (2532) วิจัยเรื่อง “หมิ่นประมาททางแพ่ง : ศึกษาเฉพาะเหตุที่ทำให้ไม่ต้องรับผิด” และพรศิริ ทวดสิญจน์ (2554) วิจัยเรื่อง “ปัญหากฎหมายของมาตรา 423 ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์” แต่เนื่องจากในปัจจุบัน สื่อมวลชนเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ถูกร้องดำเนินคดีในความผิดฐานหมิ่นประมาททางแพ่งอยู่เสมอ ดังนั้นจึงควรมีการแยกศึกษากรณีที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนโดยตรง ทั้งนี้ นรินทร์ นำเจริญ (2549) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์คดีหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน: ศึกษาจากคำพิพากษาศาลฎีกา พ.ศ.2520 – 2547” โดยได้ศึกษาการฟ้องร้องคดีหมิ่นประมาทที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนที่ปรากฏในคำพิพากษาของศาลฎีกา ระหว่าง พ.ศ.2520-2547 แต่งานวิจัยมุ่งศึกษาความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา จึงควรที่จะต้องมีการศึกษาวิเคราะห์คดีความผิดฐานหมิ่นประมาททางแพ่งตั้งแต่ที่มีการเริ่มใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพที่ 2 เมื่อ พ.ศ.2468 จนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นองค์ความรู้ให้กับองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนให้ระมัดระวังการนำเสนอข่าวสารในลักษณะที่อาจสุ่มเสี่ยงเข้าข่ายความผิดฐานหมิ่นประมาททางแพ่ง นอกจากนี้ยังสามารถใช้ประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมและกฎหมายการสื่อสารมวลชนซึ่งในปัจจุบันนี้เป็นวิชาบังคับของเกือบทุกหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนทางนิติศาสตร์อีกด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากตัวสื่อเป็นหลัก เสริมด้วยการค้นคว้าจากเอกสารอื่น ๆ (Documentary Research) โดยนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์

แหล่งข้อมูลที่ใช้ศึกษา จะศึกษาจากคำพิพากษาศาลฎีกา ซึ่งรวบรวมและเผยแพร่โดย 4 แหล่ง ได้แก่ หนังสือรวมคำพิพากษาศาลฎีกาของเนติบัณฑิตยสภา, เว็บไซต์ของศาลฎีกา (www.supremecourt.or.th), เว็บไซต์ของบริษัท The Ultimatesoft (DUS) (www.lawdd.net) และเว็บไซต์ของบริษัท Lawphin (www.lawphin.com) โดยจะศึกษาเฉพาะคดีหมิ่นประมาททางแพ่งที่มีผู้ประกอบวิชาชีพเกี่ยวกับสื่อมวลชนเป็นจำเลย ระหว่างปี พ.ศ. 2468-2557 เป็นระยะเวลา 89 ปี

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาคดีหมิ่นประมาททางแพ่งที่มีผู้ประกอบวิชาชีพเกี่ยวกับสื่อมวลชนเป็นจำเลย และถูกฎีกาถึงศาลฎีกา ระหว่าง พ.ศ. 2468-2557 มีผลการวิจัยดังนี้

1. คดีการหมิ่นประมาททางแพ่งที่ฎีกาไปยังศาลฎีการะหว่าง พ.ศ.2468-2557

1.1 จำนวนคดี จากการศึกษาคดีหมิ่นประมาททางแพ่งที่ฎีกาไปยังศาลฎีกาในคดีหมิ่นประมาททางแพ่งระหว่างปี พ.ศ.2468-2557 จำนวน 63 คดี เป็นคดีที่ผู้ประกอบวิชาชีพเกี่ยวกับสื่อมวลชนเป็นจำเลยจำนวน 19 คดี คิดเป็นร้อยละ 30.16 ของคดีทั้งหมดที่ฎีกาไปยังศาลฎีกา กล่าวคือคดีความที่ฎีกาไปยังศาลฎีกาประมาณหนึ่งในสามเป็นคดีที่ผู้ประกอบวิชาชีพเกี่ยวกับสื่อมวลชนเป็นจำเลย สิ่งที่น่าสังเกตคือสื่อมวลชนที่ถูกฟ้องร้องในคดีหมิ่นประมาททางแพ่งเกือบทั้งหมดเป็นสื่อหนังสือพิมพ์

1.2 สถานะของผู้เกี่ยวข้องกับคดีหมิ่นประมาททางแพ่ง การพิจารณาคดีในชั้นศาล จะมีผู้เกี่ยวข้อง 2 ฝ่ายที่สำคัญ คือ ฝ่ายโจทก์ และฝ่ายจำเลย ทั้งนี้สามารถศึกษาสถานะของผู้เกี่ยวข้องโดยแยกตามฝ่ายดังกล่าวได้ดังนี้

1.2.1 ฝ่ายโจทก์ จากการศึกษาคดีหมิ่นประมาททางแพ่งที่ผู้ประกอบวิชาชีพเกี่ยวกับสื่อมวลชนเป็นจำเลยนั้น พบว่าจำนวนคดีที่ผู้เป็นโจทก์มีสถานะเป็นนักการเมืองมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.37 หรือประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนคดีที่มีการฟ้องร้องในช่วงระยะเวลาที่ศึกษา รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 1

ตาราง 1 แสดงสถานะของโจทก์ในคดีหมิ่นประมาททางแพ่ง

สถานะของโจทก์	จำนวน (คดี)	ร้อยละ
นักการเมือง	9	47.37
ข้าราชการปกครอง	2	10.53
บุคคลที่มีชื่อเสียงด้านศิลปะและบันเทิง	2	10.53
ผู้ประกอบการวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน	2	10.53
ผู้ประกอบการด้านสุขภาพและยา	2	10.53
ผู้ประกอบการกิจการเอกชนในท้องถิ่น	1	5.26
ผู้ประกอบการกิจการสหกรณ์	1	5.26

1.2.2 ฝ่ายจำเลย จากการศึกษาคดีหมิ่นประมาททางแพ่งที่ผู้ประกอบการวิชาชีพเกี่ยวกับสื่อมวลชนเป็นจำเลยนั้น พบว่าจำนวนคดีที่สื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์ตกเป็นจำเลยมีจำนวนมากที่สุด จำนวน 17 คดี คิดเป็นร้อยละ 89.47 ในจำนวนนี้มีหนังสือพิมพ์จำนวน 5 ฉบับ ที่ตกเป็นจำเลยมากกว่า 1 คดี ได้แก่ หนังสือพิมพ์ข่าวสด, ดาวสยาม, ไทยรัฐ, ผู้จัดการและมติชน มีหนังสือพิมพ์ 6 ฉบับที่ตกเป็นจำเลยฉบับละ 1 คดี ได้แก่ หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ, แนวหน้า, บางกอกโพสต์, เพื่อนประชาชน, สยามรัฐ, หลีกเมืองสมัยไทยเดลี และไม่ระบุอีก 1 ฉบับ นอกจากนี้หนังสือพิมพ์แล้ว ยังพบว่ามีอีก 2 คดี ที่ผู้ทำงานด้านสื่อภาพยนตร์และวิทยุกระจายเสียงตกเป็นจำเลยอีกสื่อละ 1 คดี

1.3 เปรียบเทียบความสอดคล้องในการพิพากษาของทั้ง 3 ศาล

จากการศึกษาคำพิพากษาของทั้ง 3 ศาลที่พิจารณาในคดีที่สื่อมวลชนเป็นจำเลยทั้ง 19 คดีนั้น พบว่ามีจำนวน 15 คดี หรือประมาณ 3 ใน 4 ที่ศาลมีคำพิพากษาสอดคล้องกัน คิดเป็นร้อยละ 78.95 ขณะที่คดีอีก 4 คดี ที่ศาลมีคำพิพากษาไม่สอดคล้องกัน คิดเป็นร้อยละ 21.05

2. คดีที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาททางแพ่ง

2.1 เปรียบเทียบคำวินิจฉัยของทั้ง 3 ศาลในคดีที่เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาททางแพ่ง

จากการศึกษาคดีหมิ่นประมาททางแพ่งซึ่งผู้ประกอบการวิชาชีพเกี่ยวกับสื่อมวลชนเป็นจำเลย และมีการฎีกาไปยังศาลฎีกา พ.ศ.2468-2557 จำนวน 19 คดีนั้น พบว่าศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่าจำเลยต้องรับผิด จำนวน 16 คดี คิดเป็นร้อยละ 84.21 ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าจำเลยต้องรับผิด จำนวน 12 คดี คิดเป็นร้อยละ 63.16 และศาลฎีกาวินิจฉัยว่าจำเลยต้องรับผิดจำนวน 13 คดี คิดเป็นร้อยละ 68.42

2.2 ลักษณะการกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายในคดีที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าจำเลยต้องรับผิด

จากการศึกษาคดีหมิ่นประมาททางแพ่งที่ผู้ประกอบการวิชาชีพเกี่ยวกับสื่อมวลชนเป็นจำเลย ระหว่าง พ.ศ. 2468-2557 ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยว่าจำเลยต้องรับผิด จำนวน 13 คดี พบว่าการกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายข้อความอันฝ่าฝืนความจริงในประเด็นที่ว่าบุคคลใดกระทำความผิดทางอาญามีจำนวนมากที่สุด จำนวน 6 คดี คิดเป็นร้อยละ 46.15 รองลงมาคือการกล่าวหรือไขข่าวว่าบุคคลใดประพฤติตนไม่เหมาะสม เป็นที่รังเกียจของสังคม จำนวน 3 คดี คิดเป็นร้อยละ 23.08 แสดงได้ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ลักษณะการกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายใส่ความในคดีที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าจำเลยต้องรับผิด

ลักษณะการกล่าวหรือไขข่าว	จำนวนคดี	ร้อยละ
1. บุคคลใดกระทำความผิดทางอาญา	6	46.15
2. บุคคลใดประพฤติตนไม่เหมาะสม เป็นที่รังเกียจของสังคม	3	23.08
3. บุคคลใดทุจริตในการประกอบอาชีพ	2	15.38
4. บุคคลใดทำงานโดยขาดประสิทธิภาพ	1	7.69
5. บุคคลใดมีเรื่องส่วนตัวที่น่าอับอาย	1	7.69
รวม	13	100.00

2.3 ค่าสินไหมทดแทนที่จำเลยต้องชำระให้โจทก์อันเนื่องมาจากความเสียหายที่เกิดจากการละเมิด

สำหรับการชดเชยค่าสินไหมทดแทน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีบทบัญญัติในมาตรา 438 โดยกำหนดให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด จะเห็นว่ากฎหมายมิได้กำหนดจำนวนเงินสูงสุดไว้ ดังนั้นในการพิจารณา โจทก์ต้องตราความเสียหายของตนออกมาเพื่อให้ศาลวินิจฉัย ซึ่งศาลอาจเห็นด้วยกับโจทก์หรือไม่ก็ได้ นอกจากนี้ ในมาตรา 447 กฎหมายยังกำหนดด้วยว่าศาลจะสั่งให้จำเลยจัดการตามควรเพื่อทำให้ชื่อเสียงของโจทก์กลับคืนดี แทนการให้ใช้ค่าเสียหายหรือสั่งให้ใช้ค่าเสียหายด้วยก็ได้ ความหมายก็คือ นอกจากศาลจะให้จำเลยชำระค่าสินไหมทดแทนแล้ว ศาลอาจสั่งให้จำเลยเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากการละเมิดนั้นต่อโจทก์ได้อีกด้วย

จากการศึกษาพบว่าค่าสินไหมทดแทนนั้น โจทก์มักจะเรียกร้องเป็นจำนวนเงินที่สูงมาก บางคดีเรียกร้องถึง 100,000,000 บาท อย่างไรก็ตามที่เท่าที่ศึกษาคดีหมิ่นประมาททางแพ่งที่สื่อมวลชนเป็นจำเลยในช่วงระยะเวลาที่ศึกษา พบว่าค่าสินไหมทดแทนสูงสุดที่ศาลเคยวินิจฉัยคือ 5,000,000 บาท ซึ่งเป็นคดีที่หนังสือพิมพ์แนวหน้ากล่าวหรือไขว่แพรหลายข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริงว่า นายณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคสามัคคีธรรม มีความเกี่ยวข้องกับขบวนการค้ายาเสพติด (ฎีกาเลขที่ 5584/2545) การประเมินค่าสินไหมทดแทนว่าจะมากน้อยอย่างไรนั้น ศาลจะพิจารณาตามกรอบของกฎหมาย โดยให้ความสำคัญกับเกียรติคุณตลอดจนความเสียหายอันเกิดจากการละเมิดที่โจทก์ได้รับว่าร้ายแรงเพียงใด ดังคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ 4595/2543 ศาลวินิจฉัยค่าสินไหมทดแทนจากเกียรติคุณและความเสียหายที่โจทก์ได้รับ ดังนี้

...โจทก์เป็นบุคคลที่รู้จักในหมู่ประชาชนคนไทยว่าเป็นนักการเมืองอาวุโส เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดแพร่ติดต่อกันหลายสมัย เป็นหัวหน้าพรรคสามัคคีธรรม เคยดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมือง เป็นรัฐมนตรีและรองนายกรัฐมนตรี ตลอดจนมีโอกาสที่จะได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกด้วย อันถือได้ว่าโจทก์เป็นผู้มีชื่อเสียงและเกียรติคุณอย่างมากผู้หนึ่งในประเทศ เมื่อวิญญูชนได้รับข่าวสารที่จำเลยที่ 2 ได้ไขว่แพรเกี่ยวกับโจทก์ดังกล่าวให้แพร่หลายเป็นการฝ่าฝืนต่อความจริง เช่นนั้น ย่อมเป็นที่คลายเคลงในตัวโจทก์ทำให้โจทก์ถูกดูหมิ่นเกลียดชัง เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงเกียรติคุณของโจทก์...

สำหรับการเยียวยาความเสียหายตามมาตรา 447 นั้น พบว่าคดีหมิ่นประมาททางแพ่งส่วนใหญ่เป็นคดีที่ฟ้องฟ้องมากับคดีหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา โดยที่ส่วนใหญ่แล้ว ในคดีอาญาจะสั่งให้จำเลยเยียวยาความเสียหายให้โจทก์อยู่แล้ว ดังนั้นในคดีหมิ่นประมาททางแพ่ง ศาลจึงมักไม่พิพากษาให้จำเลยต้องเยียวยาความเสียหายให้โจทก์อีก เนื่องจากเห็นว่าการเยียวยาความเสียหายในคดีอาญาก็น่าจะเพียงพอแล้ว อย่างไรก็ตาม มี 2 คดีที่ศาลกำหนดให้จำเลยต้องเยียวยาความเสียหายแก่โจทก์ด้วย ได้แก่ ฎีกาเลขที่ 5584/2545 และ ฎีกาเลขที่ 126/2517 โดยการให้จำเลยโฆษณาคำพิพากษาของศาลลงในหนังสือพิมพ์ตามที่ศาลกำหนด

3. คดีที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าไม่เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาททางแพ่ง

3.1 เปรียบเทียบคำพิพากษาของทั้ง 3 ศาลในคดีที่ศาลวินิจฉัยให้ยกฟ้อง

จากการศึกษาคดีที่หมิ่นประมาททางแพ่งซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพเกี่ยวกับสื่อมวลชนเป็นจำเลย และมีการฎีกาไปยังศาลฎีกา พ.ศ. 2468–2557 จำนวน 19 คดีนั้น พบว่าศาลชั้นต้นวินิจฉัยให้ยกฟ้อง จำนวน 3 คดี คิดเป็นร้อยละ 15.79 ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยให้ยกฟ้อง จำนวน 7 คดี คิดเป็นร้อยละ 36.84 และศาลฎีกาวินิจฉัยให้ยกฟ้อง จำนวน 6 คดี คิดเป็นร้อยละ 31.58

3.2 เหตุที่ศาลฎีกาวินิจฉัยให้ยกฟ้องจำเลย

จากการศึกษาคดีที่ศาลฎีกาพิพากษาให้ยกฟ้องทั้ง 6 คดี พบว่ามีเหตุผลร่วมที่สำคัญ 2 ประการ ซึ่งถูกนำมาใช้ประกอบการวินิจฉัยของศาล ได้แก่ การกล่าวหรือไขว่แพรหลายนั้นเป็นความจริงหรือไม่ เนื่องจากหากโจทก์กระทำความผิดดังกล่าวจริง ชื่อเสียงเกียรติคุณของโจทก์ย่อมเสียหายไปจากการกระทำตัวของโจทก์เอง หากใช้เกิดขึ้นจากการนำเสนอข่าวสารของสื่อไม่ ตัวอย่างเช่น ฎีกาเลขที่ 7055/2539 จำเลยกล่าวหรือไขว่แพรหลายในหนังสือพิมพ์โดยเรียกโจทก์ว่า “เจ้าตำรับผลิตยาฆ่าจุราธยามหา” โดยนำเสนอในเนื้อหาว่าโจทก์ออก

ยาสูตรใหม่โดยใช้สารพืชมอลีนและคาเฟอีนเป็นส่วนประสมซึ่งจะเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค คดีนี้ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คาเฟอีนเป็นอันตรายต่อสุขภาพร่างกายไม่ว่าจะผสมอยู่ในตำรับยาใด ก็ไม่สมควรที่จะปล่อยให้ประชาชนซื้อหา รับประทานเองตามใจชอบ การที่จำเลยลงพิมพ์ข้อความด้วยว่า เจ้าตำรับผลิตยามีจรรยาบรรณหากดี เจ้าตำรับยา พยายามก็ดี แต่เมื่ออ่านข้อความทั้งหมดแล้ว คงมีความหมายแต่เพียงว่ายาดังกล่าวเป็นยาอันตรายต่อร่างกายและ อาจถึงแก่ชีวิตได้ หากมีความหมายว่ารับประทานแล้วจะเกิดผลให้ต้องตายในทันทีไม่แต่เป็นการสื่อความหมายให้ ประชาชนทราบว่ามีความเสี่ยงต่อยาอันตรายที่อาจได้รับจากการบริโภคยาสองชนิดดังกล่าวที่มีส่วนผสมของ คาเฟอีนอยู่ด้วยเท่านั้น ข้อความที่จำเลยลงพิมพ์ไปนั้นไม่เป็นข้อความอันฝ่าฝืนต่อความเป็นจริง จึงไม่เป็นการละเมิด ต่อโจทก์

นอกจากการพิจารณาว่าข้อความดังกล่าวนั้นฝ่าฝืนต่อความจริงหรือไม่แล้ว อีกประเด็นหนึ่งที่ศาล มักหยิบยกมาวินิจฉัยควบคู่ด้วยเสมอคือผู้กล่าวหรือโฆษกแพร่หลายนั้นมีเจตนาสุจริตหรือไม่ เช่น ฎีกาเลขที่ 6245/2537 หนังสือพิมพ์ดาวสยามได้ลงพิมพ์ข้อความว่าโจทก์ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเพชรบูรณ์ สังกัดพรรครวม ไทย ตี๋มสุรจันเกือบครองสติไม่อยู่ ใช้ฝ่ามือตบหน้านายชวลิต รุ่งแสง วุฒิสมาชิก 3 ฉาด ในข้อหาฐานใช้ปากไม่สบ อารมณ์ในการประชุมวุฒิสภา โดยนายชวลิตพูดจาประหนึ่งว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น ไม่มีความรู้ความสามารถ ใดๆ อย่างดีก็แค่หมาน้อยเท่าเครื่องบิน กรณีนี้จากการสอบหาความจริงศาลเห็นว่ามิเหตุอันควรเชื่อได้ว่าโจทก์ตบหน้า นายชวลิตจริง พฤติการณ์ของโจทก์ดังกล่าวได้กระทำในเขตพระราชฐาน และโจทก์เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ถือ ได้ว่าเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทยไม่น่าจะก่อเหตุเช่นนั้นขึ้น การที่จำเลยที่ 3 เขียนข้อความลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ ดาวสยามนั้น เห็นว่าเป็นการแสดงความคิดเห็นโดยสุจริต ตีชมด้วยความเป็นธรรม อันเป็นวิสัยของ ประชาชนย่อม กระทำ จึงไม่เป็นการละเมิดต่อโจทก์

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้พบว่า คดีหมิ่นประมาททางแพ่งที่ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสื่อมวลชนเป็นจำเลย และมีการฎีกา ไปศาลฎีกา ระหว่าง พ.ศ.2468-2557 นั้น ผู้ที่เป็นโจทก์ยื่นฟ้องสื่อมวลชนส่วนใหญ่ ได้แก่ นักการเมือง สอดคล้อง กับการฟ้องร้องสื่อมวลชนในความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา ดังผลการวิจัยของนรินทร์ นำเจริญ (2549) เรื่อง “การวิเคราะห์คดีหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญาที่เกี่ยวกับสื่อมวลชน: ศึกษาจากคำพิพากษา ฎีกา พ.ศ.2520-2547” ที่พบว่าในระหว่าง พ.ศ. 2520-2547 ผู้ที่เป็นโจทก์ฟ้องร้องสื่อมวลชนมากที่สุดคือนักการเมือง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องจากบุคคลกลุ่มนี้เป็นผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับประโยชน์ของสาธารณะ มีโอกาสถูกนำเสนอ เป็นข่าวอยู่เสมอทั้งในด้านดีและไม่ดี นอกจากนี้ คนเหล่านี้ยังเป็นผู้ที่มีความรู้และความกระตือรือร้นในการปกป้อง สิทธิตามกฎหมายของตน ตลอดจนการหาเสียงเลือกตั้งก็ต้องอาศัยชื่อเสียงที่ดี เมื่อสื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่อาจ ทำให้ได้รับผลกระทบก็จะปกป้องสิทธิของตนเองอย่างถึงที่สุด ในขณะที่พลเมืองอื่นๆ นอกจากจะมีโอกาสเป็นข่าว น้อยกว่าแล้ว ยังมีผลประโยชน์ต่อชื่อเสียง ตลอดจนมีความรู้หรือความกระตือรือร้นในการปกป้องสิทธิตามกฎหมาย ของตนไม่มากเท่า จึงทำให้การฟ้องร้องดำเนินคดีตามกฎหมายโดยคนกลุ่มอื่นๆ ที่ฎีกาไปถึงศาลฎีกามีจำนวนน้อยกว่ามาก

สำหรับฝ่ายจำเลย จากการศึกษาพบว่าสื่อมวลชนที่ถูกฟ้องร้องในคดีหมิ่นประมาททางแพ่งเกือบทั้งหมด เป็นสื่อหนังสือพิมพ์ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาย้อนหลัง คือระหว่างปี พ.ศ. 2468-2557 ซึ่งระยะเวลาที่ศึกษาเกือบทั้งหมดเป็นการฟ้องร้องกันก่อนการปฏิรูปสื่อมวลชนตามมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งผู้เป็นเจ้าของกิจการสื่อวิทยุกระจายเสียงและสื่อวิทยุโทรทัศน์ยังคงเป็นหน่วยงาน ของรัฐทั้งหมด เนื้อหาการนำเสนอข่าวสารของสื่อทั้ง 2 ประเภท จึงถูกควบคุมอย่างเข้มงวดจากฝ่ายการเมืองมา ตั้งแต่ต้นอยู่แล้ว เมื่อโจทก์ส่วนใหญ่เป็นนักการเมือง โอกาสในการนำเสนอข่าวสารของสื่อทั้ง 2 ประเภทแล้วถูก ฟ้องร้องจึงมีน้อย ส่วนสื่อหนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่ดำเนินการโดยเอกชนมาตั้งแต่เริ่มดำเนินกิจการในประเทศไทย การนำเสนอข่าวสารจึงไม่ถูกควบคุมโดยฝ่ายการเมืองอย่างเข้มงวดเท่า โอกาสการถูกฟ้องร้องจึงมีสูงกว่ามาก

สำหรับจำนวนคดีที่มีการฟ้องร้องกันในช่วงระยะเวลาที่ศึกษา พบว่ามีจำนวน 13 คดี ที่ศาลวินิจฉัยว่า จำเลยมีความผิดจริง ขณะที่ 6 คดี ที่ศาลวินิจฉัยให้ยกฟ้อง โดยคดีที่ศาลวินิจฉัยว่าจำเลยมีความผิดนั้น ส่วนใหญ่ เป็นการกล่าวหาว่าผู้อื่นกระทำความผิดหรือประพฤติดังไม่เหมาะสม หรือทำงานโดยขาดประสิทธิภาพ โดยการ นำเสนอเนื้อหาดังกล่าว สื่อมวลชนไม่มีการตรวจสอบข้อมูลที่รอบด้านพอ เพียงรับข้อมูลมาจากแหล่งข่าวเดียวก็รับ นำเสนอโดยไม่มีการพิจารณาไตร่ตรอง หรือไม่มีการสอบหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ซึ่งศาลวินิจฉัยว่าเป็นการกระทำที่

ไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตัวเอง เมื่อเกิดความเสียหายแก่ใจทัก และสื่อไม่สามารถพิสูจน์ความจริงได้ ศาลจึงวินิจฉัยว่าสื่อกระทำความผิด

ส่วนกรณีศาลวินิจฉัยให้ยกฟ้องนั้น จากการศึกษาพบว่าสื่อมวลชนมีหลักฐานบางประการที่สามารถพิสูจน์หรือมีเหตุอันทำให้เชื่อได้ว่าเนื้อหาข่าวสารที่นำเสนอเป็นความจริง นอกจากนี้ เจตนาอันสุจริตก็เป็นเงื่อนไขสำคัญอีกประการหนึ่งที่ศาลฎีกานำมาใช้ประกอบการวินิจฉัย

ดังนั้น สิ่งที่จะปกป้องสื่อมวลชนจากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารก็คือเจตนาอันสุจริตในการนำเสนอความจริงต่อสังคม เจตนาอันสุจริตตามการวินิจฉัยของศาล ก็คือการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ตั้งอยู่บนข้อเท็จจริง มีการตรวจสอบข้อมูลข่าวสารอย่างรอบด้าน และให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งความจริงแล้ว ประเด็นดังกล่าวนี้ไม่ได้ถูกบัญญัติไว้ในเฉพาะบทบัญญัติตามกฎหมาย หรือในคำพิพากษาของศาลเท่านั้น แต่ในจริยธรรมพื้นฐานของสื่อมวลชนก็มีข้อกำหนดในลักษณะเดียวกันนี้

มนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะรักษาไว้ซึ่งชื่อเสียงเกียรติคุณที่ตนเองได้ใช้ความวิริยะอุตสาหะสร้างสมมา การที่สื่อมวลชนไม่ควรด่วนนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ยังไม่ได้ตรวจสอบอย่างรอบด้านพอย่อมมิใช่เพียงเพราะมีตัวบทกฎหมายบัญญัติห้ามไม่ให้สื่อกระทำเพียงเท่านั้น แต่ยังเป็นเพราะจริยธรรมของสื่อเองที่บอกกับตัวเองว่าไม่ควรกระทำ เพราะเหตุผลแห่งกฎหมายและเหตุผลแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน ย่อมเป็นเหตุผลเดียวกันในการรักษาคุณค่าหรืออุดมคติทางสังคม เพื่ออำรงไว้ซึ่งการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนนั้นมีหลายเรื่อง การศึกษาครั้งนี้เพียงศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น ควรจะต้องมีการศึกษากฎหมายฉบับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนอีก เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็ก กฎหมายการละเมิดอำนาจศาล กฎหมายเกี่ยวกับศาสนา และกฎหมายเกี่ยวกับความมั่นคง เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ความรู้เรื่องกฎหมายการสื่อสารมวลชนเป็นไปอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น สำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์นั้น สถาบันการศึกษาหรือองค์กรวิชาชีพสื่อสารมวลชนควรนำสรุปผลการวิจัยเรื่องนี้ไปเป็นกรณีศึกษาเพื่อให้นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องเรียนรู้กรณีที่เกิดขึ้นจริง อันจะทำให้ทุกฝ่ายทำงานอย่างระมัดระวังยิ่งขึ้นที่จะไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่นตามกฎหมายต่อไป

บรรณานุกรม

- เฉลิมศักดิ์ ตรีพนากร. (2542). การกระทำความผิดอาญาโดยวาจา: ศึกษากรณีขอบเขตความรับผิดชอบและสภาพบังคับของความผิดฐานหมิ่นประมาท. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นรินทร์ นำเจริญ. (2549). การวิเคราะห์คดีหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน: ศึกษาจากคำพิพากษาฎีกา พ.ศ.2520-2547. เอกสารวิจัย เสนอต่อคณะกรรมการสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นรินทร์ นำเจริญ. (2558). จริยธรรมและกฎหมายการสื่อสารมวลชน. เชียงใหม่: คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2543). นิติปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรศิริ ทวดสิญจน์. (2554). “ปัญหากฎหมายของมาตรา 423 ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์,” วารสารกระบวนการยุติธรรม 4 (กรกฎาคม-กันยายน 2554), 73-82.
- “พระราชกฤษฎีกาให้ใช้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และ 2 ที่ได้ตรวจชำระใหม่,” ราชกิจจานุเบกษา 42 (11 พฤศจิกายน 2468), 1-3.
- วรวิทย์ ฤทธิพิศ. (2538). สื่อมวลชนกับความรับผิดชอบตามกฎหมาย. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- อำนาจ เขียวขำ. (2532). หมิ่นประมาททางแพ่ง: ศึกษาเฉพาะเหตุที่ทำให้ไม่ต้องรับผิด. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.